

Rok milosrdenstva

Prof. ThDr. Anton Fabian, PhD - Mons. JCDr. Peter Holec, PhD

Absolúcia od potratu

Svätý Otec František napísal 1. septembra 2015 Mons. Rinovi Fisichellovi, predsedovi Pápežskej rady na podporu novej evanjelizácie list, ktorým sa udeľujú odpustky pri príležitosti mimoriadneho Svätého roku milosrdenstva.

Vyjadril v ňom túžbu, „aby bolo jubileum živým zakúsením Otcovej blízkosti, bezprostredným, priam rukolapným dotykom s jeho nežnosťou, ktorý upevní vieru každého veriaceho a urobí jeho svedectvo účinnejším“. V liste je aj táto stať:

„Jedným z vážnych problémov dnešnej doby je zaiste zmenený postoj k životu. Veľmi je rozšírená mentalita, z ktorej sa vytratila náležitá osobná i spoločenská citlivosť voči prijatiu nového života. Tragédiu potratu niektorí prežívajú len povrchne, akoby si neuvedomovali obrovské zlo, ktoré takýto skutok v sebe nesie. Iní však, naopak, prežívajú tento moment ako porážku, hoci si myslia, že nemajú inú cestu. Zvlášť myslím na všetky ženy, ktoré podstúpili potrat. Dobré viem, pod akým tlakom urobili toto rozhodnutie. Viem, že ide o životnú i morálnu tragédiu. Stretol som toľké ženy, ktoré nosili v srdci jazvu po tomto prekonanom a bolestnom rozhodnutí. To, čo sa stalo, je hlboko nesprávne; je možné nestratiť nádej, avšak len vtedy, ak to v celej pravde pochopíme. Božie odpustenie nie je možné odoprieť nikomu, kto ľutuje, najmä ak s úprimným srdcom pristúpi k sviatostnej spovedi, aby dosiahol zmierenie s Otcom. **Aj z tohto dôvodu som sa rozhodol udeliť všetkým kňazom – bez ohľadu na akékoľvek iné odlišné nariadenie – počas svätého roka fakultu: dať rozhrešenie od hriechu potratu všetkým, ktorí sa ho dopustili, a s kajúcim srdcom prosia o odpustenie.** Kňazi nech sa pripravujú na túto veľkú úlohu, aby vedeli pripojiť slová úprimného prijatia spolu s myšlienkami, ktoré pomôžu kajúcnikom pochopiť spáchaný hriech. Rovnako im majú ukázať cestu skutočného obrátenia, aby dokázali pochopiť ozajstné a veľkodušné odpustenie Otca, ktorý svojou prítomnosťou všetko obnovuje“.

Z uvedených myšlienok pápeža Františka je jasné, že sa chce s touto chúlостivou problematikou ochrany života, potratov a pomoci svedomiu postihnutým ženám podeliť s kňazmi. Aby však táto pomoc kňazov nebola medveďou službou, ale opravdivou spoluprácou, musia sa kňazi na „**túto veľkú úlohu**“ **náležite pripraviť**.

Vyššie citované slová Svätého Otca nám samy ponúkajú témy, ktorých by sa mala táto príprava kňazov týkať. Budeme teda hovoriť:

- 1) o životnej i morálnej tragédii ženy, ktorá podstúpila potrat;
- 2) o treste, ktorý Cirkev v CIC uvalila na vykonanie potratu;
- 3) a napokon o sviatostnom rozhrešení od hriechu potratu, prípadne od trestu zaň.

1) Životná i morálna tragédia ženy, ktorá podstúpila potrat

Ak sa na ženu po potrate dívame aj z hľadiska psychologického, zistíme že trpí postabortívnou traumou a v sviatosti pokánia hľadá uzdravenie a oslobodenie. To neznamená, že morálny aspekt je vedľajší, iba sa vyžaduje aby v činnosti svedníka nechýbal prístup psychologický a z teologického hľadiska postoj milosrdenstva.

Psychologička Petra Heretová, ktorá sa v poradni venuje aj ženám, vysvetľuje postpotratový syndróm takto:

„V užšom zmysle je to špecifická forma posttraumatickej stresovej poruchy, ale často sa tento pojem používa širšie – ako akékoľvek negatívne prežívanie žien po potrate. No celkovo sa o týchto ženách málo vie – tým, že téma je tabuizovaná, sú dosť izolované a nehovoria o nej. Často sa mi stáva, že som jedna z prvých, aj po rokoch, ktorá sa o potrate od dotyčnej ženy dozvie. Na začiatku je v nej pocit viny, presvedčenie, že urobila zlé rozhodnutie, aj keď tvrdí, že najlepšie možné. V ňom majú koreň aj ďalšie prejavy charakteristické pre popotratový syndróm. Napríklad strata úcty k sebe samej, depresie, problémy v sexuálnom živote, úzkostlivá snaha opäť otehotnieť, spánkové poruchy a mnohé ďalšie. Niekedy sa nevedia zbaviť myšlienok na potrat – každá drobnosť im ho ešte dlho pripomína. Sú aj ženy, ktoré to aj niekoľko rokov dusia v sebe a až potom vyhľadajú odborníkov (...)

Podľa zahraničných štatistík okolo dvoch tretín žien udáva, že boli nejakým spôsobom dotlačené k zákroku. Takže vedia, že čakajú dieťa, aj sa na začiatku potešia, no potom zistia, že by s ním ostali samy a boja sa, že to nezvládnu. Aj my máme v poradni svedectvá, že partner ženu k potratu nútil. Napríklad mali dve deti, ona chcela aj tretie a hrozil jej, že ju opustí a podobne (...). To, že počatý život je už ľudská bytosť, je vedecký fakt, o ktorom sa učia deti v škole. Takže si nemyslím, že sa dá určiť, že veriaci žena bude trpieť (strach pred Božím trestom) a neveriaci nie. Aj úplne neveriace ženy predsa často berú svoje dieťa ako človeka už od počatia a o potrate sa potom rozhodujú ťažko. Reálna skúsenosť odborníkov na duševné zdravie, ktorí s týmito ženami pracujú, je taká, že takto trpiace ženy existujú a je ich veľa. Pre mňa je zvláštne, že niekto je vôbec schopný popierať, že takto trpiace ženy existujú. Otázne je len, ako odhadnúť mieru, koľko ich je. To, čo vždy veľmi pomáha je, že sa konečne môže žena niekomu vyrozprávať. Niekomu, kto ju prijme a nebude ju odsudzovať. Potom pomáha to, keď rozoberáme, kto a ako ju ovplyvnil pri rozhodovaní, ale aj to, čo ľutuje na svojich vlastných vtedajších postojoch. Tiež pomáha prijať realitu, že to bolo jej dieťa, ktoré má brať ako súčasť svojho života. Má právo spomínať naň a hovoriť o ňom. Dôležité je tiež zaoberať sa tým, čím naplní to prázdne miesto, ktoré jej teraz v živote ostalo“.

2) Trest, ktorý Cirkev v CIC uvalila na vykonanie abortu

Ak sa na problém dívame z hľadiska morálneho – vykonanie umelého potratu je ťažkým hriechom. Pritom platí, že umelý potrat musí byť (1) skutočný (pred siedmym mesiacom tehotenstva), (2) úmyselný - nie náhodný a (3) musí nastať účinok. Umelým potratom nie je kraniotómia (chirurgické otvorenie lebky), ani odstránenie odumretého

plodu, hoci bol úmysel odstrániť živý plod. V Kódexe kánonického práva zákonodarca vykonaný umelý potrat sankcionuje trestom exkomunikácie.

Kán. 1398 hovorí: „Kto vykonáva potrat, po dosiahnutí účinku upadá do exkomunikácie na základe vyneseného rozsudku“.

Trest exkomunikácie je medicínalnym, čiže polepšujúcim trestom a postihuje iba členov Latinskej cirkvi. Exkomunikovanému sa zakazuje: mať služobnú účasť pri slávení Eucharistie, alebo iných úkonoch Božieho kultu; sláviť a prijímať sviatosti a sláviť sväteniny; zastávať cirkevné úrady, vykonávať služby a úlohy alebo robiť úkony riadenia. Ak bola exkomunikácia uložená (ab homine), alebo bola vyhlásená ordinárom alebo sudcom (v prípade exkomunikácie vyneseného rozsudku), pristupujú ďalšie sankcie (porov. kán. 1331).

Trest je vyneseného rozsudku – latae sententiae, keď doň vinník upadá samým činom spáchania deliktu, ak to výslovne stanovil zákon alebo príkaz (porov. kán. 1314).

Trest exkomunikácie postihuje: **patrantes (páchatel'ov)**: matku a tých, ktorí na základe spoločného úmyslu spáchať delikt spolupracujú na jeho spáchaní, ak bez ich pričinenia by delikt nebol spáchaný (porov. kán. 1329) a **mandantes (prikazujúcich)**. Nepostihuje consules (poradcov) a consentientes (súhlasiacich).

Pastorálka prináša päť podmienok, ktoré sa musia všetky splniť, aby umelý potrat nebol kvalifikovaný len ako hriech, ale ako delikt, postihnutý cenzúrou: (1) certum – istý, (2) grave – ťažký, (3) externum – vonkajší, (4) consummatum - dokonaný, (5) cum contumacia coniunctum – spojený s tvrdošijnosťou. Z toho vyplýva, že Cirkev chce rešpektovať svedomie a subjektívnu stránku deliktu.

Certum (istý)

Ak hovoríme, že hriech musí byť delictum certum – istý delikt, tak to znamená, že pod cenzúru nespadá previnenie, o ktorom je dubium iuris (právna pochybnosť) alebo dubium facti (pochybnosť o skutku).

Dubium iuris znamená, že vznikla rozumná a pozitívna pochybnosť, či sa rezervujúci zákon vzťahuje na daný prípad.

Dubium facti znamená, že vznikla rozumná a pozitívna pochybnosť, či bol spáchaný hriech, ďalej či bol smrteľný a či napĺňa všetky podmienky, ktoré sa vyžadujú pri cenzúre.

Externum (vonkajší)

Ak ku spáchanému hriechu má byť pripojená cenzúra, previnenie musí byť delictum externum – vonkajší delikt. Keď bolo previnenie spáchané myšlienkou alebo žiadosťou, nenastáva cenzúra. Odôvodnenie: vnútorný hriech nemôže byť trestaný cirkevnou cenzúrou, lebo cirkev non iudicat de actibus mere internis (nesúdi skutky čisto vnútorné).

Príklad: Niekto libere et cumpabiliter (slobodne a zavinene) súhlasí s tým, že sa robia potraty a je pripravený ho vykonať, spácha hriech. Ale nepostihne ho exkomunikácia, kým potrat nevykoná.

Grave (ťažký)

Ďalšou podmienkou je, že previnenie musí byť delictum grave – ťažký delikt, to znamená, že previnenie musí byť ťažké ratione obiecti (z hľadiska predmetu) a ratione actus interni et externi (z hľadiska skutku vnútorného i vonkajšieho).

Keby niekto chcel vážne poraniť klerika (interne grave delictum – delikt vnútorne ťažký), ale podarí sa mu ho iba ľahko zasiahnuť (externe leve – navonok ľahký), nespadá pod cenzúru.

Okrem toho platí: delictum grave causans (delikt ťažký zapríčiňujúci), čiže ťažký delikt nemusí trvať počas exkomunikácie, stačí, že exkomunikáciu zapríčinil. Príklad: Caius pripravil liek. O tri dni spôsobí abortus Tulie. Caius sa po odovzdaní lieku vyspovedá. Hociktorý kňaz ho môže rozhrešiť. Je v milosti. Keď nastal abortus, Caius nemal delictum grave. Ale upadol do exkomunikácie. Môže byť rozhrešený iba kompetentným spovedníkom. Zostáva pravdou, že nik nemôže nadobudnúť exkomunikáciu bez ťažkého hriechu **zapríčiňujúceho**, nie je potrebné, aby bol zotrvávajúci. Alebo keď si niekto po spáchanom hriechu vzbudí dokonalú ľútosť, smrteľný hriech tam už nejestvuje, ale secuto effectu (keď nastane účinok – potrat) exkomunikácia vznikne.

Consummatum (dokonaný)

Previnenie musí byť delictum consummatum – dokonaný delikt, to znamená, že všetky podmienky zlého skutku, nad ktorým je vynesená cenzúra, sa splnili. Keď sa nespĺnili všetky, cenzúra nevzniká. Odôvodnenie: cenzúry sú podliehajú striktnému výkladu (porov. kán. 18 CIC).

Príklad: Nejaká žena sa pokúšala o potrat, napr. pilulkami (alebo nejakými inými metódami), ale potrat nenastal, hoci mohlo dôjsť k poškodeniu plodu. Nenabehla na exkomunikáciu, neboli splnené všetky podmienky, nedošlo k potratu.

Cum contumacia coniunctum (spojený s tvrdošijnosťou)

Previnenie musí byť delictum cum contumacia coniunctum – delikt spojený s tvrdošijnosťou.

Pri cenzúrach „ferendae sententiae“ (ktoré treba vyniesť) je vinník tvrdošijný, keď napriek napomenutiam zostane nepoddajný, zaťatý vzdorovitý a odmieta robiť pokánie.

Pri cenzúrach „latae sententiae“ (vyneseného rozsudku) je delikt spojený so zatvrdlosťou vtedy, keď má vinník **distinctam apprehensionem censurae (jasné poznanie cenzúry)** a napriek tomu sa dopustí previnenia – potratu – bez ospravedlňujúcej príčiny.

Keď sa previnenia dopustí, hoci má distinctam apprehensionem censurae, ale nie napriek tomu, lež napríklad zo strachu – dievča ide na potrat zo strachu pred otcom - nespadá pod exkomunikáciu. (Qui ex gravi metu legem transgreditur, non agit ex contemptu aut contumacia, uti patet. Sine contumacia autem non datur censura. Prümer III. 352.) (*Kto prestúpi zákon z veľkého strachu, nekoná z pohrdania alebo zatvrdlosti, ako je zrejmé. Bez zatvrdlosti však niet cenzúry*). **Laici zvyčajne nemajú distinctam apprehensionem censurae.** (Noldin XXIII, 1935, 368.) Predpokladá sa, že kto sa už raz vyspovedal z potratu a znova sa ho dopustí, už by mal mať distinctam apprehensionem censurae. Ale môže sa stať, že mu to spovedník poriadne nevysvetlil, alebo to kajúcnik jednoducho nepochopil.

3) Sviatosťné rozhrešenie od hriechu potratu, prípadne od trestu zaň

Keď sa spovedníkovi, ktorý má fakultu rozhrešiť od cenzúry za potrat, spovedá kajúcnik z tohto deliktu, v prvom rade je potrebné, aby si spovedník ujasnil, **akého obradu je veriaci**, ktorý sa mu spovedá. Veriaci Východných cirkví nemôžu byť postihnutí cenzúrami *latae sententiae*, ktoré obsahuje CIC. Tak isto trestom exkomunikácie nemôže byť postihnutý veriaci Východných nekatolíckych cirkví (pravoslávni), alebo Západných nekatolíckych cirkví (evanjelici, kalvíni, anglikáni...), lebo sa na nich nevzťahujú normy CIC. Rímskokatolícky kňaz ich môže spovedať za okolností, o ktorých je reč v kán. 844, § 3 a 4 CIC, ak majú o sviatosťi zmierenia katolícku vieru.

Spovedník musí pamätať aj na normu kán. 1322, podľa ktorej sú neschopní spáchať delikt veriaci, ktorým trvalo chýba používanie rozumu, aj keď zákon porušili vtedy, keď sa zdali zdraví, keď mali tzv. „*lucida intervalla*“ (jasné chvíľky).

Aby spovedník zistil, či človek, ktorý sa mu vyznáva zo spáchania potratu, upadol aj do trestu exkomunikácie *latae sententiae*, musí pamätať nielen na to, či sa nenaplnilo päť vyššie vysvetlených podmienok, ale aj na okolnosti, o ktorých hovorí kán. 1324, § 1 CIC, podľa ktorého v prípade spáchania potratu nie je postihnutý trestom exkomunikácie vyneseneho rozsudku, ak delikt spáchal:

- ten, kto mal iba nedokonalé používanie rozumu;
- ten, komu chýbalo používanie rozumu pre opitosť alebo iné podobné rozrušenie mysle, ktoré si zaviniť;
- ten, kto ešte nedovršil osemnásť rok života;
- ten, kto bol prinútený hoci len relatívne veľkým strachom, alebo konal z nevyhnutnosti, či pre veľkú nepríjemnosť;
- ten, kto nezavinene nevedel, že k zákonu je pripojený trest;
- ten, kto konal bez plnej započítateľnosti, hoci ona zostala vážna.

Pri zvažovaní, či sa naplnila niektorá vyššie uvedená okolnosť alebo podmienka, musí spovedník „rešpektovať svedomie“ kajúcnika. Sv. Pavol v Liste Rimanom (14, 23) hovorí, že nič neslobodno konať proti presvedčeniu viery a svedomia, hoci to presvedčenie nie je správne: „Lebo všetko, čo nie je podľa presvedčenia, je hriech.“ Sv. Bonaventúra to komentuje slovami: „Svedomie je ako hlásateľ a posol Boha. Čo hovorí, neprikazuje od seba, ale rozkazuje od Boha ako hlásateľ, keď ohlasuje rozkaz kráľa.“ A Inocent III. dodáva: „Čokoľvek sa deje proti svedomiu „*aedificat ad gehennam!*“ (bude peklo).

Z vyššie uvedeného je zrejmé, že upadnúť do trestu za vykonanie abortu, nie je také ľahké a jednoduché, ako si mnohí myslia. Väčšina kajúcnikov sa spovedá len z hriechu potratu a nie sú pritom postihnutí exkomunikáciou.

Ak sa však predsa nájde vinník, ktorý upadol aj do trestu exkomunikácie, v Roku milosrdenstva ho môže od tohto trestu oslobodiť každý kňaz. Nie je na to predpísaná žiadna záväzná formula. Stačí, ak má spovedník pri udeľovaní sviatosťného

rozhršenia úmysel oslobodiť kajúcnika aj od exkomunikácie. Je však dobré, ak kňaz kajúcnikovi pred udelením rozhršenia oznámi, že ho oslobodzuje od exkomunikácie, do ktorej upadol. Môže to urobiť aj formulkou uvedenou v ORDO PAENITENTIAE s. 120, ktorá sa užíva na mimospovedné udelenie rozhršenia od cenzúry. Kajúcnikovi treba dať primerané pokánie, ktoré musí byť vzhľadom na exkomunikáciu väčšie (celý ruženec 15 alebo 20 desiatkový, ...)

Najmä v prípadoch, keď kajúcnik nenabehol na trest exkomunikácie, mu spovedník musí jasne a zrozumiteľne vysvetliť, že vykonanie potrátu Cirkve trestá exkomunikáciou a ozrejmiť, o aký trest ide, čo sa exkomunikovanému zakazuje a za akých okolností a kým môže byť trestu zbavený.

A v každom jednom prípade musia kňazi „pripojiť slová úprimného prijatia spolu s myšlienkami, ktoré pomôžu kajúcnikom pochopiť spáchaný hriech. Rovnako im majú ukázať cestu skutočného obrátenia, aby dokázali pochopiť ozajstné a veľkodušné odpustenie Otca, ktorý svojou prítomnosťou všetko obnovuje“, žiada Svätý Otec František.

Kňaz – spovedník si musí osvojovať ducha Božej spravodlivosti, o ktorej čítame v knihe Múdrosti: „*Pretože si spravodlivý, všetko spravodlivo riadiš a odsúdiť toho, kto si nezasluhuje trest, pokladáš za niečo, čo sa nezlučuje s tvojou mocou. Ved' tvoja sila je základom spravodlivosti a to, že si Pánom všetkého, robí ťa zhovievavým ku všetkému. [...] Ty, panovník mocný, súdiš láskavo a spravuješ nás veľmi zhovievavo; [...] Takýmto počínaním si poučil svoj ľud, že spravodlivý človek má byť ľudský; a svojim synom si dal dobrú nádej, že po hriechu dávaš príležitosť na pokánie*“ (Múd 12, 15-19).

Spomenuli sme, že katolíci Východných cirkví, teda u nás gréckokatolíci, nemôžu byť postihnutí trestami vyneseného rozsudku – *latae sententiae*, lebo v Kódexe kánonov Východných cirkví (CCEO) takéto tresty nie sú. CCEO však pozná rezervované hriechy. Rozhršenie od hriechu vykonania potrátu po jeho uskutočnení, je rezervované eparchiálnemu biskupovi (porov. kán. 728, § 2 CCEO). Hriech potrátu však prestáva byť rezervovaný, a teda rozhršenie od neho môže udeliť kňaz, ak: 1) sa spovedá chorá osoba, ktorá nemôže opustiť dom, alebo snúbenec pri príležitosti uzatvárania manželstva; 2) ak na základe rozumného posúdenia sa spovedník nemôže obrátiť so žiadosťou o oprávnenie (dať rozhršenie) na kompetentnú moc bez vážnej ujmy pre penitenta, alebo bez toho, aby nastalo nebezpečenstvo prezradenia spovedného tajomstva; 3) za hranicami územia, na ktorom vykonáva moc osoba, ktorej je hriech rezervovaný (porov. kán. 729 CCEO).

V roku milosrdenstva však na základe rozhodnutia Svätého Otca Františka fakultu dať rozhršenie od hriechu potrátu východnému katolíckovi má každý kňaz.

Celkom na záver: Ak si mladý neskúsený kňaz nie je istý, alebo má vážny nepokoj z toho, že by mal dať absolúciu od trestu za potrat, nemusí to urobiť. Môže kajúcnika usmerniť ku skúsenejšiemu spovedníkovi.

Pripravili: Anton Fabian, Peter Holec